

Míček, Libor; Hellebrandtová-Váňová, Ludmila

Psychologické problémy předčasných pohlavních styků české mládeže : (z hlediska jejich vazeb k rodinnému životu)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. P, Řada psychologická. 1996, vol. 45, iss. P1, pp. [49]-64

ISBN 80-210-1327-3

ISSN 1211-3522

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114250>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

LIBOR MÍČEK, LUDMILA HELLEBRANDTOVÁ – VÁŇOVÁ

PSYCHOLOGICKÉ PROBLÉMY PŘEDČASNÝCH POHLAVNÍCH STYKŮ ČESKÉ MLÁDEŽE (Z hlediska jejich vazeb k rodinnému životu)

„Sexuální zdraví představuje takový souhrn tělesných, citových, rozumových a společenských stránek člověka jako sexuální bytosti, který obohacuje osobnost, zlepšuje její vztahy k lidem a rozvíjí schopnost lásky.“ (WHO 1974)

Za evidentně předčasné považujeme sexuální styky lidí mladších 18 let. Jsou zdrojem mnoha problémů, které se v této studii snažíme rozebrat. Nepřímo je tato stať také pohledem na fungování — nefungování současné české rodiny.

Začátek pohlavního života u české mládeže podle některých průzkumů

V. Boukal ve své zajímavé knižní práci „Mládež a sexualita“, vydané v roce 1971 v Praze, konstatuje na základě seriózního dotazníkového průzkumu, že část naší mládeže má brzké sexuální zkušenosti. Podle téhož autora má sexuální zkušenost asi 30% lidí mladších 18 let, z nich jedna třetina udává toto sblížení s více než jedním partnerem. Učňovská mládež má v porovnání se studující mládeží více zkušeností (36% učňů a 34% učnic oproti 22% udaným u studentů a 24% studentek SVVŠ). Průzkum byl proveden u 929 respondentů, z toho bylo 462 chlapců a 467 dívek. Z našeho průzkumu (Ludmila Váňová, 1986) vyplývá, že pohlavní styk do 18 let věku mělo 34% chlapců a 28,6% dívek. Z toho bylo studentů gymnázií 29,6% ; studentek gymnázií 25,4% ; učňů SOU 42,7% ; učnic SOU 32,5%. Dívek bylo celkem 95, chlapců 125, studentská mládež n=119, učňovská mládež n=101. Jeden z posledních průzkumů zaměřený na tatáž fakta byl proveden českými sexuology MUDr. A.Brzkem a MUDr. J.Mellanem (1994). Autoři zjistili následující fakta u souboru 915 chlapců a 1166 dívek. Zkušenost s pohlavním stykem uvedli:

VĚK	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let	17 let
CHLAPCI	4,5 %	3,5 %	9 %	16 %	38 %	46 %
DÍVKY	0	2 %	3 %	9 %	18 %	40 %

Koitální zkušenost uvedlo tedy 16 % chlapců a 9 % dívek patnáctiletých a mladších. U 17 letých má tuto zkušenost 46 % chlapců a 40 % dívek.

Porovnání údajů z těchto tří průzkumů provedených zhruba v posledním čtvrtstoletí ukazuje, že se objevuje nezdravý trend uspíšení startu do pohlavního života.

Bezprostřední motivace první sexuální zkušenosti

Boukal (1971, 121)“

Z lásky: 58 %; ze zvědavosti: 30 %; svedení zkušenějším partnerem: 12 %; v alkoholovém opojení: 5 %; pod nátlakem: 2 %; na návod jiné osoby: 1 %.

Lásku jako motiv první sexuální zkušenosti označilo: 72 % dívek 41 % chlapců
66 % studujících, 54 % mládeže z učňovských škol

Zvědavost: 46 % chlapců 16 % dívek 26 % studujících, 34 % mládeže z učňovských škol

Svedení zkušenějším partnerem: 15 % dívek 9 % chlapců

Opilost: 5 % dívky 5 % chlapci

Nátlak: 8 % dívky

Za jakých podmínek došlo k prvnímu sexuálnímu styku? (Váňová, 86)

	chlapci	dívky
Zvědavost	14,9 %	0
Alkohol	14,9 %	7,1 %
Svedení	2,1 %	3,6 %
Láska	59,6 %	75,0 %
Přátelství	4,3 %	10,7 %

Brzek a Mellan (1994) uvádějí tato fakta:

První soulož proběhla:

	chlapci	dívky
Náhle a nečekaně	56 %	neuvedeno
Z velkého vzrušení	72 %	70 %
Pod vlivem alkoholu	19 %	10 %
Obavy si připouštělo	10 %	25 %
Bylo to z velké lásky	62 %	84 %
Nádherný zážitek	79 %	67 %

PSYCHOLOGICKÉ PROBLÉMY PŘEDČASNÝCH POHLAVNÍCH STYKŮ
ČESKÉ MLÁDEŽE

Obavy z gravidity	0	35 %
Ke styku došlo podle plánu a předchozí dohody	30 %	41 %

**Závažné životní okolnosti a osobnostní specifika těch,
kdo začínají předčasný pohlavní život**

Z našeho průzkumu (Váňová, 1986) vyplývá, že předčasný začátek pohlavního života představuje celý komplex problémů. Není to jediná izolovaná událost, ale předpokládá jistou negativní „přípravu“ osobnosti mladého člověka. V rámci této negativní „přípravy“ jde především o jeho narkotizování nejsnáze přístupnými drogami, tj. alkoholem a tabákem. Začátek sexuálního života významně častěji nastupuje u té části mládeže, která časněji začíná holdovat pití a kouření. Fakta zjištěná průzkumem (Váňová, 86):

Trend k alkoholismu

Mládež, která dříve začíná sexuálně žít, se dříve dostává k pití alkoholických nápojů (1 % hl. význ.). Čím více chlapci a dívky pijí alkohol, tím více se názor na vhodnost sexuálního styku posouvá do nižších věkových kategorií (1 % hl. význ.). Čím více mladiství pijí, tím více inklinují k sexuálnímu životu a častěji souhlasí s neomezenými sexuálními styky (1 % hl. význ.).

Trend k nikotinismu

Čím dříve začali mladiství kouřit, tím více preferují sexuální život (1 % hl. význ.) a mají větší tendenci střídat partnery. Silnější kuřáci mezi mládeží žijí více sexuálním životem (1 % hl. význ.) a mají tendenci častěji střídat své partnery (1 % hl. význ.).

Dalšími faktory, které pravděpodobně hrají roli „katalyzátoru“ nezdravě brzkých pohlavních vztahů, je: sociální prostředí, v němž se mládež pohybuje.

Mladí lidé s předčasnými sexuálními vztahy jsou intenzivněji spojeni se svými vrstevníky, mají mezi nimi více kamarádů a jsou jimi více ovlivněni.

Vlivy rodiny ustupují do pozadí, uvolňují se vazby mezi rodiči a dětmi. Významně častěji tito lidé nemají dobré vztahy ke svým otcům a matkám, neberou si je za vzor.

I jiní autoři pokládají předčasný sexuální styk za výraz ztráty rodinného zázemí. Calhoun – Selby – King (1976) uvádějí, že dívky, jež pocházejí z rodin, které jejich otcové opustili, vytvářejí rychleji erotické vztahy s muži než dívky, které pocházejí z rodin, kde otec zemřel.

Podmínky motivace sexuálního styku u mladých

Sexuální styk jako výraz hledání silných zážitků

Nelze nevidět, že jistá část mladých lidí se k pohlavnímu styku utíká jako ke zdroji silných zážitků, které nedovedli najít jinde, např. ve sportu, ve zkoušení sebekázně, v kultuře. Je to výraz neuvědomované touhy po radosti a štěstí.

Když pak tento „opěrný bod“ životní radosti neobstojí a žádnou trvalejší radost ani pocit vnitřního štěstí nepřináší, hledají se stále silnější zážitky, po nichž následuje stále hlubší pocit pustoty a prázdna, který se zdá být odstranitelný právě jen novým pohlavním stykem, novým dobrodružstvím, podobně jako u alkoholu nebo drog k novému omámení je třeba stupňovat dávky.

Na osmém Sympoziu o duševním zdraví mládeže, Brno 1977 bylo referováno o případech mladistvých, kteří měli v anamnéze sexuální styky s desítkami osob.

Sexuální styk jako výraz touhy po štěstí

Demokritos: „Příčinou hříchu je neznalost lepšího!“ (Tedy nespokojenost s daným stavem života.)

Člověk si zpravidla neuvědomuje, že hlavní příčina, proč nenalézá štěstí a spokojenost, zpravidla leží v něm samém. Nesporně i hluboká vzájemná láska má ke štěstí patřit, ale to jde o lásku především duševní a teprve později tělesnou, kdy každý z dvojice zapomíná sám na sebe a chce žít pro toho druhého.

To je láska, po které je možno toužit, ale právě předpoklady k ní jsou u mnoha mladých lidí pobořeny dříve, než najdou vhodného partnera.

Předčasné zaměření na otázky sexuálních styků a jejich techniky znamená vlastně ochuzení člověka, zbiologizování jeho vztahů, jejich zprimitivnění, zploštění.

Východisko je v oživování ideálu skutečně hodnotných a uspokojujících erotických vztahů, výchova k vzájemné hluboké lásce mezi mladými lidmi, která však musí dozrát, aby jim dávala sílu nejen spolu vydržet, ale žít spolu spokojeně po celý život.

Specifika dívčího sexuálního vývoje

Dr. Michael Anchel ve svém článku Sexuální výchova — bumerang (Videaň 88) konstatuje:

„Sexuální potřeby hochů a dívek v pubertě mají jiný průběh. Poněvadž genitální struktury dívky jsou v biologickém smyslu dosud nehotové..... má mladá dívka přirozenou averzi proti pohlavnímu styku.“

„Ačkoliv tedy příroda vyzbrojila mladou dívku touto averzí, mohou být smyslové pocity tak silné jako u mladého muže. Její přání však necílí k pohlavnímu aktu, nýbrž projevují se ve smyslových fantaziích a snech, v přání milovat a být milována, v touze po polibcích a něžnosti, něžných slovech lásky a mnohdy má také představy, že jednou bude mít dítě. Její erotické pocity nejsou tedy takové jako u jinocha, kde jsou vázány na vlastní pohlavní akt. Dnešní programy

sexuální výchovy neberou však na tuto skutečnost žádný ohled. Dívky pak reagují většinou zklamáním, později chladem a konečně pocitem prázdnoty.“

Záměna sexuality a erotiky

Mezi psychologické důvody proč dochází k předčasnému pohlavnímu styku u mládeže, patří především u dívek i to, že zaměňují pouhou tělesnou touhu svého partnera, jeho snahu „užít si“, „uspokojit zvědavost“, „být jako ti druzí“ za projev hlubší lásky.

Patří také k drobným tragédiím života mladých lidí, že nerozeznají ty, kteří je mají skutečně rádi, od těch, kdož lásku jenom předstírají.

Děvčata často udávají, že začala sexuálně žít proto, že nedokázala říci partnerovi ne, chtěla ho potěšit, měla strach, že ho ztratí. Psychosociálně a osobnostně jsou tyto dívky méně vyzrálé, než odpovídá průměru jejich vrstevnic.

Ten, kdo má opravdu rád, ten si objektu své lásky velice váží a blíží se mu zpravidla s nejistotou, rozpaky, vnitřní tenzí. Hluboká láska bývá často méně viditelná, plašší, nesmělejší, méně obratná než vemlouvání se do přízně.

Přehánění se důležitost vzájemného tělesného poznání, zda se k sobě mladí lidé „po všech stránkách“ hodí.

U mnoha dvojic není možno stupeň sexuálního souladu či nesouladu určit — často až po letech se takový soulad může vytvořit.

Podle Dr. M. Anchela (88) platí, že jestliže se dívka příliš časně angažuje sexuálně a má pohlavní styk, nebude se moci její ženská psychika předně opravdu rozvinout, za druhé její ženské emoce do jisté míry zakrní a za třetí vznikne na celý život trvalý konflikt mezi ní samotnou a jejími ženskými a mateřskými city.

Tento protiklad mezi ochotou mladého muže k sexu a přirozenými zábránami dívky slouží však také vitálnímu účelu, který je velmi důležitý. Příroda má vždy důvod pro to, co dělá. „Produševněním“ sexuality se učí dorůstající mladiství pociťovat navzájem úctu a respekt. Jestliže nejsou duševní potřeby během pohlavního života uspokojeny a zůstává jen tělesný sex, vznikají z toho jenom frustrace, které vedou velmi často k vážným depresím.

Pro ulehčení těchto depresí sahají mnozí „sexuálně vychovaní“ a příliš časně sexuálně aktivní mladiství k alkoholu, drogám, perverzím a nezřídka dochází také k sebevraždě.

Podle Dr. M. Anchela v USA po zavedení programů plánovaného rodičovství (Planned Parenthood) na středních školách se ztrojnásobil počet mladistvých s depresí, kteří byli léčeni v nemocnicích a počet sebevražd stoupl o 200 %.

Dopady předčasného pohlavního života na osobnost

Vliv předčasných sexuálních vztahů na vývoj osobnosti

Ztráta možnosti sublimace, zjemnění

Člověk, který se předčasně vyžívá pohlavně, ztrácí možnost sublimací svých energií, tj. zjemnění, převedení do sociálně hodnotných forem.

Člověk, který začíná předčasně pohlavně žít, „přeskakuje“ stádium erotické, platonizující lásky a je o ně v životě ochuzen.

Ona část mládeže, která záhy začíná s pohlavním životem, nedospívá k hlubokému citovému vztahu, je ušetřena /případného/ utrpení lásky, ale její vývoj je zase ochuzen o tuto důležitou fázi.“ /Srp, Syrovátková, 1966, 256/.

Na pohlavní sílu je možno hledět také jako na velký zdroj životní energie, která může, resp. by měla být využita pro tvořivou práci.

Beethoven: „Kdybych chtěl takto obětovat svou životní sílu, co by zbylo pro to vznešené, pro to nejlepší?“ /podle R. Rollanda/.

Podle R. Rollanda také platí, že žádná životní síla nemůže být vytvořena, může být jenom proměněna a řízena. Proto také pohlavní čistota je základem každé hluboké mravnosti.

Všechna světová náboženství si hluboce váží čistoty v dospívání. Skrývá se za tím tisíciletá zkušenost svědčící o její obrovské ceně a významu pro duchovní rozvoj člověka.

Není zanedbatelná ani další stránka, totiž cvičení vůle. Sebevlády dosáhne člověk jen ve stálém boji proti některým složkám své osobnosti, má zde nejlepší příležitost, aby prokázal svou cenu, a to především sám sobě.

Vnitřní boje nekončí, dokud mladý člověk se důsledně nerozhodne vzdát se sexuálních styků v době své nezralosti.

Okamžik vzdání se, resp. odložení vyplnění touhy je provázen ulehčením — člověk má více energie, jeho síly se uvolnily pro hodnotnější aktivity.

Održení sexu a erotiky

Příliš snadná možnost sexuálních kontaktů podporuje u některých jedinců, zdá se, že především u některých mužů, održení erotiky a sexuality.

Mladý člověk s někým jiným žije pohlavním životem a někoho jiného miluje.

Prohlubuje se rozpor mezi erotikou a sexualitou — tj. rozpor mezi láskou duševní a tělesnou.

Mladí se sexuálně vyžívají, aniž by tento život odpovídal hlubokým citům.

Samozřejmě, že takový život vede k hluboké vnitřní desintegraci, pocitům nešťastnosti, není zde naplněn ideál opravdové vzájemné lásky; někde se objevuje nezakrytá touha po ní a někde cynismus — hlásající, že opravdová láska je záležitost románů, a ne skutečného života.

Návyk sexuálních styků

Předčasný začátek pohlavního života někdy vytváří návyk sexuálního styku. Často je pak tento styk bez jakéhokoliv hlubšího citového pouta. Žije se s tím, kdo není milován, což vzbuzuje pocity nespokojenosti, otrávenosti, cynismu.

Jako lék proti této chorobě se hledá nikoliv ozdravení citových vztahů, ale spíše zintenzivnění a promiskuita sexuálních styků. Postiženému člověku se zdá, že kořen leží v tom, že si se svým partnerem zevšedněli /zatímco se ve skutečnosti ani ještě pořádně nepoznali/.

Hledá se něco nového, „silné zážitky“ — ztrácejí se předpoklady k tomu, aby se, jak tomu bývá ve spokojeném manželství, objevovaly stále nové a nové dobré stránky v partnerovi.

Život ve dvojici může být velkým zdrojem radosti, když se oba partneři stále znovu a znovu vzájemně snaží vycházet si vstříc, respektovat se, objevovat se navzájem; k tomu ovšem hledači „silných zážitků“ nikdy nedospějí — odtud jejich skepse, pesimismus a nakonec rezignace.

Vliv předčasného pohlavního života na vývoj vztahu v dyádě.*Sexuální život svazuje*

Nebezpečí předčasných sexuálních styků vidíme také v tom, že jejich důsledkem se často sváží lidé, kteří se k sobě po duševní stránce vůbec nehodí.

Vzniká tak častá rozpolcenost a ztráta pocitů štěstí ze života. I když se taková dvojice rozejde, vzniká téměř nenahraditelná citová ztráta, člověk je ochuzen a nikomu jinému nemůže už dát cit, který tak lehkomylně utratil.

Uzavírání manželství především z důvodů těhotenství

Asi třetina manželství se u nás uzavírá v době, kdy žena je již v jiném stavu.

U mnoha mladých manželství je tedy těhotenství důležitým důvodem a příčinou uzavření sňatku. Pro tento pádný důvod nelze ovšem přihlížet k dalším okolnostem, které eventuálně svědčí v neprospěch takto zakládaného manželství /nedostatečný duševní soulad, přílišný rozdíl v inteligenci, věku, i citové závazky některého z partnerů atd./

*Vliv předčasných sexuálních styků na rozvoj vztahů — známosti***Zbavení tajemství a zevšednění**

Zdá se, že především dívky na ně často značně doplácují. Mýlí se, když se domnívají, že si udrží mužovu lásku, vzdají-li se mu. Zahájením sexuálního života se vztah dvou lidí zbavuje posledního tajemství. Stanou se navzájem dokonale známí. Je psychologickou zákonitostí, že to, co je známé, to, čeho jsme dosáhli, to má tendenci časem zevšednět. Dokud je láska dvou lidí zakotvena pouze na tak vratkém základě, jako je sexuální náklonnost — pak ztrácí často,

především v očích mladých mužů, svoje oprávnění ještě před manželstvím. Mladý muž cítí, že ho dívka už neuspokojuje plně a vypraví se hledat někoho dalšího, jenž by byl zárukou jeho „štěstí“, tj. s kým by si „dokonaleji“ porozuměl.

Předčasný sexuální život a úspěch v manželství

Některé výzkumy ukazují, že větší pravděpodobnost úspěšného manželství je u těch, kteří neměli předmanželské „zkušenosti“ /Cattell R. B. Personality 1956/.

Tedy, chceme-li vést mládež k spokojenému rodinnému životu, platí příkaz zdrženlivosti. Logicky se nedá čekat, že ti, kdož před manželstvím žili ve střídavém sexuálním styku, budou si v manželství důsledně věrni.

Tendence k promiskuitním vztahům

Předčasný sex vzbuzuje tendenci k promiskuitě. U těch, kdož začali v mladém věku sexuálně žít, je vysoká pravděpodobnost, že vystřídají větší počet partnerů. Průzkum v USA (1991) ukázal, že z dívek 15 – 25 letých, které měly styk před 18 rokem mělo 75% 2 nebo více partnerů, 45% 4 a více partnerů (Centre of Disease Control: Premarital Sexual Experience among Adolescent Women US 1970 – 1988, zpráva z r. 1991, in: Lencz – Ivanova 1995, 121).

V našem výzkumu (Váňová 1986), který zahrnoval mladé lidi 15 – 19 leté (n = 220), jsme zjistili, že u jedinců, kteří prožijí předčasně začátek pohlavního života, dochází významně často k promiskuitě vztahů a to zvláště u chlapců. Z 37,6% chlapců, kteří měli pohlavní styk, jej mělo 24,8% s různými partnerkami a z 30,5% dívek to bylo 8,4%.

Zdravotní komplikace předčasného sexu

„Pro odklad sexuální aktivity mládeže vhodným výchovným působením mluví i zdravotní důvody. Týká se to zejména těch mladých lidí, jejichž dospívání ještě neskončilo. Jak známo, před ukončením pohlavního dospívání není lidský organismus disponován pro větší fyzickou námahu neboť spotřebovává všechnu životní sílu pro nepřetržitý psychosomatický vývoj a proces růstu.....zahájení pohlavního života v tomto věku může vést k úbytku části životních sil nezbytných pro úplný psychosomatický vývoj a to se může škodlivě odrazit na organismu. Čím zralejší je člověk v době, kdy zahájí sexuální soužití, tím větší má šanci dosáhnout maximálního lidského štěstí v této sféře.“ /K. Imielinski; 1983, 36-7/

Onemocnění pohlavními nemocemi jako komplikace předčasných sexuálních styků

Zatím co se ještě před deseti lety zdálo, že pohlavní choroby vzhledem k obrovskému pokroku lékařství postupně vymizí, dnes je situace zcela jiná. Počty nemocných nakažených běžnými venerickými chorobami se zvyšují a relativně nově přichází na scénu AIDS, /Acquired Immune Deficiency Syndrome = syndrom získané imunitní nedostačivosti/, nejhroznější a pr...žky zatím neléčitelná pohlavní nemoc, která má již na svém kontě miliony obětí. V současnosti je ve světě 18 milionů HIV pozitivních osob.

Podle statistik u nás je oficiálně registrováno zatím pouze několik set osob nakažených virem HIV, z toho několik desítek /asi 60/ již zemřelo, avšak neoficiální odhady udávají asi 20.000 osob HIV pozitivních.

Komplikace s nechtěným těhotenstvím

Problémy s nechtěným těhotenstvím patří k nejdůležitějším životním komplikacím předčasněho sexuálního styku.

Dosud neexistují 100% účinné antikoncepční prostředky, i když účinnost některých z nich je vysoká.

MLádež ovšem často není s těmito možnostmi antikoncepce seznámena, event. prostředky, které zná, nedovede adekvátně použít.

Suicidální pokusy po zjištění nechtěného těhotenství

Jisté procento dívek, které u sebe zjistí nežádoucí těhotenství, je v nebezpečí suicidálního pokusu — zvláště tam, kde těhotenství vzniklo z krátké povrchní známosti, tam, kde pohlavní styk nebyl výrazem zralé a hluboké vzájemné lásky.

Vědomí opuštěnosti partnerem, strach před následky vlastního jednání, vědomí četných komplikací při studiu, v práci, event. také doma, to vše může někdy dohnat mladou ženu k tomuto nešťastnému rozhodnutí.

Zdravotní rizika předčasněho těhotenství

Udává se vyšší nemocnost, více porodních komplikací, vyšší výskyt anémie, více spontánních potratů a předčasných porodů, vyšší riziko novorozeneckých defektů, fyzických a neurologických onemocnění (epilepsie, raná mozková obrna, smyslové vady), vyšší novorozenecká úmrtnost, celkově menší tělesná zralost dětí.

Potrat

Jiným, v podstatě rovněž nešťastným „řešením“ nechtěného těhotenství, je rozhodnutí k potratu, pokud k němu nejsou vážné zdravotní důvody.

Potratovost dosahuje v našem státě asi poloviny živě narozených dětí.

Potrat sám znamená nutně značný zásah do organismu ženy, zvláště u té, která ještě neměla dítě — u části případů znamená trvalou neplodnost; údaje se však liší — někteří udávají u 1/6, jiní u 1/10, někteří ještě příznivější poměr.

Je smutné konstatování, že na některých gynekologických klinikách přesahují oddělení pro provádění potratů svým počtem ta oddělení, kde se provádějí porody. Porodnost v našem státě hrozivě klesá a dosahuje v současnosti 1,4 dítěte na jednu ženu v plodném věku. Předbíháme tak i některé státy západní Evropy.

Z psychologického hlediska je, domnívám se, správné na jedné straně pokoušet se o omezení nezodpovědných sexuálních vztahů mladých lidí, ale na druhé straně, tam, kde k nim už došlo a kde se objevily jejich následky, snažit se bez zbytečného a pozdního moralizování o organizaci účinné praktické pomoci pro mladou maminku a dítě.

K tomu by měla přistoupit v ještě větší míře péče o psychický stav nastávajících maminek a pomoc v krizích prvních měsíců.

Psychická krize u rodičů nezletilé matky

Zkomplikovanou životní situaci svého dítěte často velmi těžce nesou rovněž rodiče nastávající nezletilé matky, zejména její vlastní matka.

Nejde zde zpravidla ani tak o to, vzdáti se části svého pohodlí ve prospěch vnoučete, které se má narodit; v popředí bývají spíše obavy o ohrožené životní štěstí vlastní dcery.

Analogické problémy se vynořují i před rodiči nezletilého nastávajícího otce. I zde je žádoucí psychologická pomoc, která, jak se domníváme, by měla být zaměřena k zachování života očekávaného dítěte.

Nedostatek prostoru pro lásku k dětem

Snad nejtragičtějším důsledkem přílišné sexualizace života je, že se děti dostávají na okraj zájmů dospělých. Nebývá pak zajištěn přiměřený citový vývoj dorůstajícího pokolení.

Problémy výchovy dětí nezletilých rodičů

1. Narušený život v těhotenství

Matčiny stresy mohou mít negativní vliv na vývoj nastávajícího dítěte, takže už novorozenec může být neurotizován.

2. Výchova v nejtělejších stádiích života

Psychologie se intenzivně zajímá o nejranější stádia vývoje, poněvadž se v něm kladou základy celé osobnosti.

Především je dítěti zapotřebí citové jistoty, kterou nabývá hlavně v prvním roce svého života, je-li o ně zajištěna přiměřená péče ze strany dospělého člověka, nejlépe matky. Vytvářejí se citové vazby mezi matkou a dítětem, na jejichž základě je pak zajištěn další citový vývoj. Tam, kde se tyto citové vztahy nevytvoří, tam je celý život dítěte do jisté míry ohrožen handicapem citové nejistoty.

Často děti předčasně počaté a narozené nedospělým matkám strádají také ne-
přímo nedostatkem citových vztahů mezi mladými rodiči. Citové vazby mezi
matkou a dítětem se vytvářejí tam, kde je matka citově podpořena láskou svého
manžela. Tam, kde tato láska chybí, doplácí i dítě.

Dopady předčasné sexuality na společnost

Sklon k citové chladnosti k druhým lidem

„Cool sex“ – (studený sex) je velice přesně vystižený pojem.

Člověk, žijící volným sexuálním životem, se stává chladným, tj. méně laska-
vým k druhým lidem, méně citlivým k jejich oprávněným požadavkům, více
zaměřeným na uspokojení svých vlastních osobních zájmů.

Čím volnější, neomezenější pohlavní vyžívání, tím více cynismu, sobectví
apod.

Přibývá lidí řídicích se tzv. „radarovou“ morálkou tj. těch, kteří citlivě posti-
hují, kde je jejich prospěch a jdou za ním bez ohledů na druhé lidi. (Termín ra-
darové morálky popisuje David Riesman v díle: *Osamělý dav*).

Jedna ze severských zemí, která se vyznačuje relativně velice volným způso-
bem sexuálního života, se podle názorů několika cestovatelů, s nimiž jsme
mluvili, vyznačuje také vzájemně drsnými vztahy mezi lidmi. Jde-li o příčinnou
souvislost, nelze ovšem jednoznačně tvrdit, i když tento vztah je, podle našeho
názoru, značně pravděpodobný.

Ze svých zkušeností s lidmi si troufáme tvrdit, že s vyžilostí, s pohlavní pro-
miskuitou, ubývá laskavosti a citlivosti s druhými lidmi a vzrůstá naopak poži-
vačné sobectví a konzumentský způsob života. Je to přesně ta vlastnost, která je
pro zdravé vztahy mezi lidmi v naší společnosti jednou z nejméně vhodných.

Analýza preventivních možností

Vyzbrojení mladého člověka v této otázce

Schopnost odolávat masové sugesci

Schopnost „jít proti proudu“, udržet si svůj názor, i když mnozí mladí i staří
kolísají a dávají svým jednáním negativní příklad. Síla charakteru se osvědčí
i schopností odolávat tlaku ostatních lidí, nepodlehnout jejich falešným argu-
mentům ve prospěch nezávazného pohlavního života.

Uvědomit si, že „normální“ není vždy to, co je běžné. Chřipka se nedá pova-
žovat za zdravotní normu, i když jí někdy onemocní většina populace. Podobně
pohlavní život nedospělých mladých lidí zůstane vždy předčasným a tedy ne-
normálním, i když mu v současnosti může, byť i zdánlivě, holdovat většina, kte-
rá mu dělá reklamu.

Na závalu zdravému vývoji mladé generace je určitě i přílišná sexualizace života společnosti. Některé romány, časopisy, filmy, divadla, videa a hlavně televizní programy přitahují zájem mladých diváků poměrně laciným způsobem; pomáhají k nesprávnému zaměření vědomí, k vytváření eroticko-sexuálních myšlenkových dominant.

Ve vědomí mládeže je však naopak zapotřebí vytvářet jiné dominanty, které by přitahovaly její bezděčnou pozornost. Intenzivní zájem o sport, o umění, radostné vztahy k druhým lidem, a především zájem o vlastní práci, studium a povolání i umění radostně, spokojeně žít, to jsou zvláště cenné hodnoty.

Naproti tomu hluboký smutek Dona Juana a Doni Juanity a jejich stálá nespokojenost pocházejí patrně z toho, že zdroje svého štěstí hledají tam, kde je nalézt nemohou. Pouhé tělesné splnutí s druhým člověkem jim pocit štěstí nedá a k vytváření hlubšího duševního sblížení bohužel ztrácejí postupně předpoklady.

Na západě, zvl. v USA sílí mezi mládeží hnutí True Love Waits — (pravá láska dokáže čekat).

Vytyčení zodpovědné sociální politiky

Nelze se spokojit s pouhým konstatováním, že mládež začíná se svým pohlavním životem v nezdravě brzkém věku.

Je nutno vidět tento závažný faktor v širších souvislostech — jde především o propagaci střízlivého stylu života.

Promyšlená pohlavní výchova

Formulace jasného jednoznačného cíle

Nejhodnotnější formou řešení trvalých životních vztahů mezi mužem a ženou a zárukou optimálního vývoje dětí je manželství. Dá se předpokládat, že tyto dvě základní funkce manželství přetrvají i do budoucnosti.

I když se občas hovoří a píše o krizi moderního manželství, neuvažuje se obvykle o tom, zda je zrušit, ale spíše o tom, jak je zlepšit a zdokonalit.

Základním cílem pohlavní výchovy mladých lidí by proto mělo být připravit je pro život ve spokojeném manželství a pro zodpovědné rodičovství. Vše, co se staví do cesty tomuto cíli, zcela určitě představuje překážku na cestě de štěstí.

Je možné, že se někomu zdá toto pojetí pohlavní výchovy příliš fundamentalistické, ztrnulé, křečovitě. Pravdou však je, že je funkční, není polovičaté. Tak jako žena nemůže být jen tak trochu těhotnou, tak ani tento cíl nemůže být pouze trochu pravdivý a trochu relativní.

Naopak relativizování tohoto cíle znamená otevření stavidel pro všechno, co je nezdravé: předčasný pohlavní život, promiskuitu, potratovost, rozvodovost atd.

Nelze odtrhnout pohlavní výchovu člověka od výchovy celé jeho osobnosti

Úroveň pohlavního života úzce koresponduje především s jeho charakterovými a volnými rysy, jako je zodpovědnost, obětavost, čestnost, sebeovládání apod. Poklesky v pohlavním životě bývají provázány hlubšími poruchami charakteru.

Velice důležitou se jeví také celková kulturní úroveň jedince. Vysoká kulturní úroveň statisticky významně koreluje s pozdějším a tudíž hodnotnějším započítím pohlavního života. (Váňová 86)

Naproti tomu osobnost devastovaná abusem alkoholu, nikotinu, jakož i záplavou dalších drog dravě pronikajících do naší země, je zcela zákonitě vystavena mnohem většímu riziku nezdravého způsobu sexuálního chování.

Kořeny zdravé výchovy tkví především v rodině

Dítě by mělo pociťovat ze strany svých rodičů, především matky milující vztah (vřelost), zodpovědnou péči, nepřerušované vztahy (event. přerušeni vztahů by mělo být kompenzováno jinou milující osobou), stimulační interakce. Psychologie shromáždila velké množství údajů o tom, jak tyto faktory ovlivňují vývoj osobnosti dítěte a jak velice záleží na harmonii rodinného prostředí — dítě má tendenci hluboce prožívat vztahy v rodině. Rodiče jsou pro ně důležitými identifikačními vzory. Tam, kde dopad těchto identifikačních vzorů je slabý, nebo tam, kde jsou rodiče negativním identifikačním vzorem, tam u dětí a mládeže narůstají kompenzační tendence, projevující se příklonem k jiným „vzorům“, především vrstevníkům. Party sociálně nezralých vrstevníků tvoří nejčastější sociální prostředí, v němž se primitivně biologizuje pohlavní chování a v němž bují zvýšená konzumace alkoholu, příp. i jiných drog. Chceme-li tedy předcházet chybnému sexuálnímu vývoji, je nutné znát a tvořivě aplikovat poznatky sociální psychologie o vytváření tzv. malých sociálních skupin a výchovně tyto skupiny ovlivňovat.

Oprávněnost a nezbytnost pohlavní výchovy a poučení o sexu

Je naprosto jasné, že mládež potřebuje nezbytné poučení o sexuálním životě. První menstruace působí někdy na nepřipravené senzitivní dívky jako těžké duševní trauma. Méně často se přihlíží k tomu, že také první poluce může způsobit u hochů šok. Jako první předpoklad přiměřeného poučení dospívajících je nutné vytvořit ovzduší důvěry mezi dospívajícím a tím, kdo poučuje. Dospívající musí vycítit, že dospělý je vždy ochoten k rozmluvě. Není vhodné obracet pozornost dospívajícího pouze na sex. Příslušná rozprava a porada pomohou mladistvému, aby odkázal sexuálně na jeho náležitě, ne však přednostní místo ve svém obrazu světa.

Důležité je, aby poučení zajistilo mladistvému dostatečný duševní klid — potřebuje jej, aby mohl zvládnout požadavky kladené školou, učiteli a rodiči.

Pohlavně vzrušený člověk se špatně soustřeďuje a lehce zapomíná, čemu se naučil.

Poučení by se mělo týkat fyziologických, psychologických, sociálních a morálních fakt vztahujících se k sexuálnímu životu. Mělo by být postupné v průběhu dětství a mládí a podáváno lidmi, kteří jsou k tomu vhodni, tedy především rodiči.

Jisté však je, že v řadě případů rodiče jako zdroj poučení nemohou nebo nechtějí působit. Platí to především v rozvrácených manželstvích, kterých je v ČR nejméně jedna třetina a je mnoho dalších důvodů, pro které je výhodná škola jako zdroj pohlavní výchovy.

Domníváme se, že je vhodné rozlišovat poučení o pohlavním životě a jeho základních problémech a pohlavní výchovu v širším smyslu.

Poučení o problematice pohlavního života v užším smyslu, tj. otázky anatomie, fyziologie, varování před pohlavními aberacemi, prevence pohlavních nemocí, především AIDS — to vše jsou otázky především lékařské a snad by mohly být svěřeny také speciálně připraveným pedagogům, kterým bychom v žádném případě nedoporučovali říkat „sexuální pedagog“, a kteří by vyučovali např. předmět „výchova ke zdraví“ nebo rodinná výchova.

Velmi důležité by bylo vést tyto lidi k tomu, aby se varovali zjednodušené biologizace. Osobnost poučujícího by se měla vyznačovat především zodpovědností vůči mladým lidem, kteří udělené rady často realizují ve své životní praxi. Považujeme za nezodpovědný přístup lékaře či pedagoga, který sedmnáctileté mládeži prohlásí, že její věk je ideální k započetí pohlavního života, aniž by se blíže zajímal o morální, sociální a psychologické důsledky takové rady.

Jiným velmi častým pokušením při sexuální osvětě bývá tendence přednášejícího považovat sama sebe za normu; to, co se jemu osvědčilo, to jediné je správné.

Zcela jednoznačné bychom se obávali dosadit do funkce poučovatele člověka, který sám má výrazné sexuální problémy, např. je akcentovanou osobností projevující se vulgárností, sexuální nezdrženlivostí nebo dokonce pedofilii apod.

Pohlavní výchova v širším smyslu

Sledujeme-li život naší mládeže, jsme často v pokušení soudit ji podle toho, co je nejvíc do očí bijící, nejvýstřednější, nejhorší...

Zapomínáme často, že, bohudíky, větší část naší mládeže si zatím, přes obrovskou záplavu demoralizujících vlivů, přece jen uchovává smysl pro čistotu, o níž kdysi prohlásil T.G. Masaryk: „Jen ten, kdo si v mládí uchová smysl pro čistotu, nalezne pramen vody živé...“

Adolescent a tím spíše pubescent by měl být méně poučován o poměru s dívkou, ale mnohem raději o poměru k dívce. Čili jde především o to, aby mládež byla orientována o správných formách vzájemných vztahů.

Nejpřirozenějším a nejvhodnějším vztahem mezi chlapci a dívkami je dobré kamarádství. Mládí je ovšem navazování prvních intimních vztahů — nejdříve

se vytvářejí důvěrná přátelství mezi příslušníky téhož pohlaví, teprve později vznikají první lásky mezi chlapci a dívkami.

Důležitým psychologickým úkolem mládí je vytvářet podmínky pro hluboký citový vztah mezi dvěma mladými lidmi, pro opravdovou lásku. To však předpokládá především vytváření potřebných charakterových vlastností a pevné vůle, která se projeví zejména odložením sexuálních projevů v přítomnosti v zájmu prohloubenějšího vztahu v budoucnosti.

Velkou pozornost bychom při tom měli věnovat vlivům, které mládež „imunizují“ proti nezdravé sexuální zkušenosti, tj. vytváření radostného životního prostředí, prohlubování kulturních zájmů, sportovní vyžití, zájem o sebevýchovu a duchovní růst...

ZÁVĚR

Příliš raný začátek pohlavního života u nikoliv malé části naší mládeže představuje varovný symptom sociální patologie.

Je významně často předcházen rozvratem rodin a doprovázen vzrůstajícím alkoholismem, nikotinismem, drogovou závislostí, sklonem k chození v partách apod.

Přispívá ke zbiologizování, citovému zploštění mladého člověka, ke ztrátě ideálů a hodnotných vzorů — má negativní dopad na rozvíjení sociálních vztahů, ohrožuje zdraví celé společnosti (předčasné těhotenství, nechtěné děti...)

Tato stať je pokusem nejen o rozbor tohoto negativního faktoru, ale autoři se snaží dospět k návrhu pozitivního řešení.

Vidí je: ve zkvalitnění rodinného života, v promyšlené pohlavní výchově a ve výchově, která mládež „imunizuje“ proti nezdravé sexuální zkušenosti.

LITERATURA

- ANCHEL, M.: Sexuální výchova – bumerang? 12. mezinárodní kongres o rodině, Vídeň 1988
 Boukal, V.: Mládež a sexualita. Melantrich, Praha 1971
 CALHOUN, L. G., SELBY, J. W., KING, F. H.: Dealing with Crises, Prentice Hall Inc., New Jersey 1976
 CATTTEL, R. B.: Personality, Mc Grow Hill Inc., New York, 1955
 IMIELINSKI, K.: Psychohygienu sexuálního soužití. Avicenum, Praha 1983
 LENCZ, L., IVANOVÁ, E.: Metodický materiál III. k předmětu etická výchova. Metodické centrum, Tomášikova 4, Bratislava 1995
 MELLAN, J., BRZEK, A.: Návrh náplně soustavné sexuální výchovy na základních a středních školách. Praha 1994
 MÍČEK, L.: Duševní hygiena. SPN Praha 1986
 RIESMAN, D.: Osamělý dav. MF Praha 1968
 ROLLAND, R.: Mystický a činný život dnešní Indie, díl I.+II. Symposion Praha 1931

SRP, L., SYROVÁTKOVÁ, J.: Duševní vývoj a výchova od narození do dospělosti. SZdN Praha 1966

VÁŇOVÁ, L.: Problémy morálního vývoje pubescentní a adolescentní mládeže. Nепublikovaná diplomová práce, FF MU, Brno 1986

PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF EARLY SEXUAL BEHAVIOUR IN YOUNG CZECH POPULATION

An early beginning of sexual life in a considerable proportion of Czech young people can be seen as a warning sign of social pathology. This is often preceded by family break-up and accompanied by alcoholism, nicotinism, possible drug abuse and gathering in gangs. Life is reduced merely to a biological process, the young person is emotionally deprived, losing his/her ideals and system of beliefs. This has a negative impact on the development of their social relationships and, last but not least, it adversely affects the physical and mental health of the whole society.

The present article is an attempt not only to analyse these negative factors but also to suggest measures for improvement of this situation. These measures include a better quality of family life and a well prepared programme of sexual education and special health education which would provide protection against dangerous sexual experience.